

Examenverslag van geschiedenis havo, tweede tijdvak (2026)

Beste leerling,

In dit examenverslag voor leerlingen proberen we een zo goed mogelijk antwoord te geven op de volgende vraag:

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus behandelde kennis & vaardigheden?

Om een zo duidelijk mogelijk verslag te maken, hebben we de vragen onderverdeeld in vier categorieën.

- I. Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden
- II. Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag
- III. Een-stapje-extra-vraag
- IV. Niet voorgekomen in de cursus

De eerste categorie doet een beroep op algemene basisvaardigheden, welke we bekend veronderstellen. Categorie II en III zijn vragen die op te lossen zijn met de kennis en vaardigheden die je op de cursus geleerd hebt. De laatste categorie vragen is op de cursus niet aan bod gekomen. In *bijlage 1*, achteraan dit document, vind je een nadere toelichting van deze categorieën.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze categorieën niets zeggen over de moeilijkheidsgraad van een vraag. Een vraag die rechtstreeks op te lossen valt met kennis en vaardigheden uit de cursus (categorie II) kan best een pittigere opgave zijn dan een vraag die niet is voorgekomen tijdens de cursus (categorie IV).

Mocht je vragen of opmerkingen hebben naar aanleiding van dit examenverslag, dan horen we dit uiteraard heel graag! Je mag ons hier altijd over mailen op info@sslleiden.nl.

Met vriendelijke groet,

Hans Huibregtse

opgave	vraag	aantal punten	categorie vraag	toelichting categorie keuze:
Door de tijd heen	1	1	II	Bij deze opgave kon je het stappenplan uit de uitleg 'Chronologievragen' (dat in de bijlagenbundel is behandeld) gebruiken om kernwoorden aan te strepen die in de uitleg voorkwamen. Door deze kernwoorden aan te strepen, kon je bepalen waar je de genoemde gebeurtenissen in de geschiedenis kon plaatsen. De volgende kernwoorden verwezen naar periodes uit de aantekeningen: (1) 'Verdrag van Allahabad', (2) 'nazi-functionarissen', (3) 'vredesonderhandelingen in Versailles', (4) 'Gorbatsjov', (6) 'Pilgrim Fathers'.
		1	IV	Het kernwoord bij (5) 'Duitse kolonisatie van Kameroen' verwijst naar het eind van de negentiende eeuw. De kenmerken van het 'modern imperialisme' die naar voren komen in deze vraag zijn niet behandeld tijdens de cursus, omdat dit grotebakstof is.
Vroegmoderne tijd	2	2	II	In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: 16e eeuw' zijn in het blok 'Renaissance' de nieuwe wetenschappelijke interesse en het kenmerk dat niet God maar de mens centraal stond besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	3	2	II	In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: 16e eeuw' is in het blok 'Renaissance' de overzeese expansie besproken en is in het blok 'Reformatie en gevolgen' de economische en culturele bloei van de Nederlandse Republiek besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	4	2	III	In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: Amerika' besproken dat de Engelse kolonisten aanvankelijk handelscontacten en een goede relatie onderhielden met de inheemse bevolking in Amerika en dat de Engelse regering mensen stimuleerde om als kolonist naar Noord-Amerika te gaan. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap die je bij het eerste streepje kon zetten was dat het gegeven dat de kolonisten zonder voorzieningen uit Engeland niet konden overleven ervoor zorgde dat ze goede contacten met de inheemse bevolking wilden onderhouden, omdat de kolonisten dan aan meer levensmiddelen konden komen. De extra denkstap die je bij het derde streepje kon zetten was dat brieven waaruit blijkt dat het leven in Noord-Amerika potentiële kolonisten kon afschrikken, waardoor de Engelse regering niet wilde dat deze brieven openbaar werden.

	1	II	Om het tweede streepje van de vraag te beantwoorden is in de begrippenlijst in de bijlagenbundel het begrip 'vestigingskolonie' besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
5	1	II	In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: Amerika' besproken dat de inheemse bevolking stierf door ziektes en oorlog om land. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. Omdat in het gegeven staat aangegeven dat het ging om vreedzame beginfase van de Europese kolonisatie van Amerika, kon je beredeneren dat de ziektes hier de gevraagde hoofdoorzaak waren.
6	2	II	In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: overzicht 16e-18e eeuw' is het 'absolutisme' besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. Hiermee kon je beredeneren dat de zonnekoning alle macht had en dat de edelen (de planeten) om hem heen moesten draaien en hem moesten gehoorzamen.
7	1	III	In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: 16e eeuw' is in het blok 'Reformatie en gevolgen' de 'protestantse Reformatie' besproken, waarbij ook is besproken dat de Nederlandse Republiek protestants was. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je hier kon zetten was dat het verhaal over een katholieke non die wonderen verrichtte kon leiden tot de verspreiding van het katholieke geloof, waardoor de protestantse regering van de Republiek dit verhaal wilde ontkrachten.
	1	II	In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: overzicht 16e-18e eeuw' is de 'wetenschappelijke revolutie' besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
8	2	II	In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: overzicht 16e-18e eeuw' zijn de idealen uit de Verlichting besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	1	I	De vaardigheden die je nodig had voor deze opgave waren logisch redeneren en tekstverklaren, deze worden door het Cito als algemene vaardigheden beschouwd. Je kon uit de bron halen dat Catharina de Grote het nodig vond het decreet te verspreiden door dit te laten voorlezen tijdens kerkdiensten. Daarmee kon je beredeneren dat zij ervan uitging dat veel onderdanen niet konden lezen en schrijven.
9	3	III	In de uitleg 'Het Britse Rijk' zijn in het blok 'Koloniën: Amerika' de slavenhandel, slavernij en het abolitionisme besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap die je bij het eerste streepje kon zetten, was dat uit de bron op te maken viel dat er de zorg was dat er onvoldoende werkkrachten overblijven voor de plantages. De extra denkstap die je bij het tweede streepje kon zetten, was dat Wilberforce in de bron zoekt naar manieren om de plantages draaiende te houden, waarmee je kon beredeneren dat dit niet paste bij het uiteindelijke ideaal om de slavernij in zijn geheel af te schaffen.

Moderne tijd	10	1	I	De vaardigheden die je nodig had voor deze opgave waren logisch redeneren en tekstverklaren, deze worden door het Cito als algemene vaardigheden beschouwd. Je kon uit de vraag en de bron halen dat de landarbeiders waren veroordeeld omdat zij zich hadden verenigd om loonsverlaging te voorkomen. Vervolgens kon je beredeneren dat deze veroordeling andere arbeiders kon afschrikken om zich ook te verenigen.
		1	II	In de uitleg 'Moderne Tijd: 19e eeuw' is de 'de opkomst van emancipatiebewegingen' besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
		1	IV	In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Gevolgen in Groot-Brittannië' Robert Owen besproken. Hierbij zijn echter niet zijn standpunten besproken dat arbeiders moeten kunnen strijden voor meer rechten en dat zij zich moeten kunnen verenigen in een vakbond, omdat dit grotebakstof is.
	11	3	II	Deze vraag kon je maken door het stappenplan te gebruiken uit de uitleg 'Bronnen Beoordelen'. Bij het eerste streepje kon je het argument gebruiken dat Campbell als bevelhebber van de Britse troepen reden heeft om delen van de gebeurtenissen tijdens 'de massamoord in Delhi' te overdrijven of juist te verzwijgen. Bij het tweede streepje kon je daarnaast gebruik maken van het stappenplan 'Vragen met Prenten'. Een 'element' dat je bij stap 2 kon kiezen was bijvoorbeeld het afbeelden van de gewelddadige Indiase soldaten.
	12	2	II	Het eerste streepje van deze vraag kon je maken door het stappenplan te gebruiken uit de uitleg 'Bronnen Beoordelen'. Je kon hier het argument gebruiken dat de commissie zeker wil zijn dat Everaerts kennis heeft van het onderwerp. Voor het tweede streepje zijn in de uitleg 'Moderne Tijd: 19e eeuw' de 'discussies over de sociale kwestie' besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	13	2	II	In de uitleg 'Britse Rijk' zijn in het blok 'Koloniën: India' de Britse opvatting dat hun cultuur superieur was aan de Indiase cultuur én de oprichting van het Indian National Congress in 1885 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	14	1	II	In de uitleg 'Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: Amerika' de federale staatsvorm van de VS besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
		1	III	In de uitleg 'Moderne Tijd: 19e eeuw' is de 'voortschrijdende democratisering' besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. De extra denkstap die je hier kon zetten was dat deze oproep eraan bijdroeg dat politici aan de macht kwamen die instemden met vrouwenkiesrecht, waardoor het vrouwenkiesrecht verder kon worden uitgebreid.
	15	2	II	In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn in het blok 'Wereldoorlogen' het 'militarisme' en de afkeer tegen het Verdrag van Versailles besproken als speerpunten van de NSDAP. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.

	1	IV	Het afzetten van de Duitse keizer aan het einde van de Eerste Wereldoorlog is niet op de cursus besproken, omdat dit grotebakstof is.
16	2	I	De vaardigheden die je nodig had voor deze opgave waren logisch redeneren en tekstverklaren, deze worden door het Cito als algemene vaardigheden beschouwd. Je kon uit de bron halen dat Goebbels zegt dat meisjes als toekomstige moeder gezond moeten zijn en leuk om te zien, maar geen spierbundels of de tred van een soldaat nodig hebben. Vervolgens kon je beredeneren dat de gewenste eigenschappen pasten bij een toekomstbeeld van moeder of echtgenote, en dat de ongewenste eigenschappen voor meisjes wél gewenst waren voor de jongens, waarvoor dus wél een toekomstbeeld als soldaat gold.
17	3	II	In de uitleg 'Nederland' zijn in het blok 'Groeiende welvaart' de 'wederopbouw', de 'babyboom', de 'maakbare samenleving' en 'de welvaartsgroei' in de jaren 1950 en 1960 besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
18	3	II	Het eerste streepje van deze vraag kon je maken met behulp van het stappenplan 'Vragen met Prenten'. Een 'element' dat je bij stap 2 kon kiezen was bijvoorbeeld de communistische soldaat met een wapen in zijn hand. Voor het tweede streepje is in de uitleg 'Duitsland in Europa' in het blok 'Ontstaan BRD en DDR' besproken dat de BRD onder Adenauer een onderdeel was van het westerse blok in de Koude Oorlog en de DDR niet erkende. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
19	2	II	Bij deze opgave kon je het stappenplan uit de uitleg 'Chronologievragen' (dat in de bijlagenbundel is behandeld) gebruiken om kernwoorden aan te strepen die in de uitleg voorkwamen. Door deze kernwoorden aan te strepen, kon je bepalen waar je de genoemde gebeurtenissen in de geschiedenis kon plaatsen. De volgende kernwoorden verwezen naar periodes uit de aantekeningen: (1) 'vervolging van Joden in Duitsland', (2) 'kort nadat de BRD was toegetreden tot de NAVO', (3) 'Duitse verzoeningspolitiek met Frankrijk', (4) 'Duitse eenwording', (5) 'Duitse leger zware tegenstand ondervond in de Sovjet-Unie', (6) 'wederzijdse erkenning'.
20	3	II	In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in de blokken 'Koude Oorlog' en 'Ontstaan BRD en DDR' besproken dat de DDR tot de 'Comecon' behoorde, dat de 'Berlijnse Muur' was gebouwd om de vlucht van DDR-burgers naar het Westen te stoppen, en dat de Sovjet-Unie aan het hoofd stond van haar communistische invloedssfeer, waartoe Oostbloklanden zoals de DDR behoorden. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.

	1	III	In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Koude Oorlog' en 'Ontstaan BRD en DDR' besproken dat er in het Oostblok geen ruimte was voor kritiek op het communisme. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je hier kon zetten, was dat een openbaring van dit gesprek kon leiden tot minder draagvlak voor het communisme onder de inwoners van het Oostblok.
21	1	III	In de uitleg 'Nederland 1948-2008' is in het blok 'Sociaal-culturele veranderingen' besproken dat jongerenculturen zich kenmerkten door ongehoorzaamheid en het afzetten tegen de gevestigde orde. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die je hier kon zetten was dat het noodzakelijk werd voor politieagenten om gevorderd te zijn in communicatievaardigheden, zodat zij voorbereid waren op situaties waarin hun gezag werd betwist.
22	1	II	In de uitleg 'Nederland 1948-2008' is in het blok 'Sociaal-culturele veranderingen' de 'tweede feministische golf' besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	2	III	De extra denkstap die je bij het tweede streepje kon zetten, was dat Hedy d'Ancona vanuit haar rol als hoofdredacteur van een feministisch maandblad graag wilde laten zien dat de feministische beweging succes begon te krijgen. De extra denkstap die je bij het derde streepje kon zetten, was dat lezers door de publicatie meer oog kregen voor het belang van een andere taakverdeling, waardoor de emancipatie van vrouwen verder bevorderd werd.
23	2	II	In de uitleg 'Nederland 1948-2008' is in het blok '80's, 90's, 00's' het 'Verdrag van Maastricht' en de uitbreiding van de Europese Unie besproken. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	1	III	De extra denkstap die je bij het tweede streepje kon zetten was dat Nederlanders door de campagne bewust raakten van de landen waar ze mee samenwerkten, omdat ze de namen van de landen van de euro leerden.
24	2	II	In de uitleg 'Nederland 1948-2008' is in het blok 'Groeiende welvaart' de 'toegenomen westerse welvaart' besproken en is in het blok 'Sociaal-culturele veranderingen' besproken dat de hippies zich verzetten tegen de 'consumptiemaatschappij'. Met behulp van stap 2 van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
58			

verdeling per categorie:

categorie	aantal punten	percentage
I	4	7%
II	39	67%
III	12	21%
IV	3	5%
	58	100%

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus opgedane kennis & vaardigheden?

Dit gold voor: 95%

Categorie I: Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden

Dit betreft de volgende vragen: vragen waarbij een beroep wordt gedaan op algemene kennis & vaardigheden. Dit zijn kennis & vaardigheden die niet zijn opgenomen in de eindtermen in de syllabus.

Categorie II: Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen die letterlijk voorkomen in de uitleg (in de uitleg of in een klassikaal voorbeeld);
- Vragen die letterlijk met een stappenplan op te lossen zijn;
- Vragen die vergelijkbaar zijn met opgaven uit de opgavebundel die vrijwel altijd worden opgegeven door de hoofddocent;
- Theorievragen die niet worden behandeld op de cursus, maar die we je van tevoren via de vakkenpagina geadviseerd hebben te leren (uit bijv. Samengevat);
- Vragen die vergelijkbaar zijn met vragen uit de voorbereidende opgaven.

Categorie III: Een-stapje-extra-vraag

Dit betreffen vragen waarbij je, de naam zegt het al, een stapje extra moet zetten. Oftewel: je moest je kennis en vaardigheden behandeld tijdens de cursus combineren met een stukje 'inzicht'. Bijvoorbeeld:

- Je moet net even buiten het stappenplan om denken;
- Je moet informatie uit de tekst halen om een bepaalde variabele voor een formule of berekening uit te rekenen.

Categorie IV: Niet voorgekomen op de cursus

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen over grotebakstof (examenstof die niet behandeld is tijdens de cursus). De stof is niet voorgekomen in de standaard opgegeven opgaven, de voorbereidende opgaven of opgegeven stof op de vakkenpagina.
- Vragen waarvan je redelijkerwijs niet kon vaststellen dat het om een op de cursus behandeld concept in een andere context gaat.